

بررسی عوامل خطر اقدام به خودکشی در شهرستان اردبیل

در نیمه اول سال ۱۳۸۲

* دکتر پرویز مولوی^۱، دکتر ویدا عباسی رنجبر^۲، دکتر حسین محمدنیا^۳

چکیده

هدف: خودکشی از نظر مفهومی عمل خاتمه دادن عمدی به زندگی خود است به شرط اینکه به میل خود شخص و به دست خود او انجام پذیرد. خودکشی یک معضل عمدۀ در بهداشت و سلامت اجتماعی می‌باشد و میزان آن در بین افراد ۲۴-۱۵ ساله درحال افزایش است. این مطالعه با هدف شناسایی عوامل خطر و زمینه‌ساز عمدۀ واساسی در خودکشی انجام شده است.

روش بررسی: پژوهش انجام شده یک مطالعه توصیفی - مقطعی است. واحد آماری در مطالعه حاضر افرادی بوده‌اند که در نیمسال اول ۱۳۸۲ اقدام به خودکشی کرده و در بیمارستانهای فاطمی و بوعلی شهرستان اردبیل بستری شده‌اند. حجم نمونه ۲۱۸ مورد بوده و در هر رده سنی واژه‌ردو جنس بوده است که با روش تمام شماری همگنی در مطالعه شرکت داده شدند. مصاحبه بالینی بوسیله پرسشنامه محقق ساخته با بیماران و بستگان درجه اول آنان و آزمون اجرا شده MMPI ابزار تحقیق بوده است. سپس داده‌های مطالعه مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته است.

یافته‌ها: در پژوهش انجام شده بالاترین موارد اقدام به خودکشی (۶۵/۶ درصد) در رده سنی ۲۴-۱۵ ساله، در جنس مؤنث (۶۱ درصد)، در افراد متاهل (۵۳/۲۲ درصد)، با تحصیلات در حد دبیرستان تا دیپلم (۳۵/۷۸ درصد) و در طبقه اقتصادی - اجتماعی متوسط (۳۴/۵۷ درصد) بوده است. ۴۷/۶۱ افراد این اقدام در چار اختلالات روانپزشکی و ۷۲/۵۷ درصد دچار اختلالات سخن‌گفتگویی بوده‌اند. ۷۷/۴۷ درصد این افراد از حمایت اجتماعی مؤثر برخوردار نبوده‌اند. بیشترین روش به کار رفته جهت اقدام به خودکشی استفاده از داروها و سموم بوده است (۹۰/۸۳ درصد) و بیشترین علت خودکشی اختلاف با همسر (۹۴/۳۳ درصد) گزارش شده است.

نتیجه‌گیری: این بررسی نشان دهنده فراوانی و ارتباط عوامل خطر مختلفی است که به نحوی در اقدام به خودکشی نقش دارند و شامل شرایط اجتماعی - اقتصادی متوسط، تحصیلات پایین، اوخر نوجوانی و ابتدای جوانی، زن بودن، متاهل بودن، اختلافات خانوادگی بویژه بین زوجین تازه ازدواج کرده و اختلالات روانپزشکی و شخصیتی و دستیابی آسان به داروها و سموم می‌باشد و با توجه به نیمرخ روانشناختی، این افراد از نظر تفکر دارای سوء ظن و بدینی، سوء تعبیر محركه‌ها، اشتغال فکری زیاد و میل به گوشگیری هستند.

کلید واژه‌ها: خودکشی / اقدام به خودکشی / عوامل خطر / سلامت روانی

- ۱- روانپزشک، استادیار دانشگاه علوم پزشکی اردبیل
- ۲- پژوهش عمومی، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل
- ۳- انترن دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

تاریخ دریافت مقاله: ۸۵/۱/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۵/۸/۱۵

* آدرس نویسنده مسئول:

اردبیل، خ امام خمینی(ره)، خ هلال احمر،
بیمارستان فاطمی، درمانگاه اعصاب و
روان. تلفن: ۰۴۵۱-۲۲۳۹.۰۳۳

* E-mail: p.molavi@yahoo.com

مقدمه

افراد اقدام کننده به خودکشی ناموفق زن و مرد بسته شده در بیمارستانهای فاطمی و بوعلی در شهرستان اردبیل در نیمسال اول ۱۳۸۲ می‌باشد. روش نمونه‌گیری به دلیل محدود بودن جامعه آماری سرشماری کامل بود و تمامی افراد در دسترس که تعداد آنها ۲۱۸ نفر بودند به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات لازم در مورد متغیرهای مورد مطالعه، از آزمون^۱ MMPI و مصاحبه بالینی استفاده شد. ضرایب اعتبار همزمان آزمون MMPI از ۰/۹۲ تا ۰/۷۶ و ضرایب پایایی این آزمون به شیوه آلفای کرونباخ به طور متوسط ۰/۸۲ محاسبه شده است. به منظور جمع‌آوری اطلاعات علاوه بر آزمون MMPI از یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. این پرسشنامه از اعتبار صوری لازم برخوردار بوده و اعتبار آن به وسیله دو روانشناس مورد تأیید قرار گرفت، ضمن اینکه دقیقاً از روی پرسشنامه‌های مشابه برای جمع‌آوری اطلاعات که مشابه یک مصاحبه سازمان یافته عمل می‌کند تهیه شده است. ضرایب پایایی پرسشنامه محقق ساخته به شیوه باز آزمایی برابر با ۰/۸۹ برآورد گردیده است. مجموع مصاحبه‌ها برای تکمیل پرسشنامه محقق ساخته ۱۷۰ ساعت بوده است و برای تکمیل پرسشنامه MMPI نیز در کل قریب به ۲۰۰ ساعت وقت صرف شده است.

در این پژوهش سه سطح طبقه‌بندی اقتصادی اجتماعی بالا، متوسط و پایین براساس میزان درآمد خانواده تعیین شده است: به طوریکه میزان درآمد ماهیانه کمتر از ۱۵۰۰۰۰ ریال در سطح پایین و میزان ۱۵۰۰۰۰۰ ریال در سطح متوسط و بیشتر از ۳۵۰۰۰۰ ریال در سطح بالا طبقه‌بندی شد. حمایت اجتماعی و خانوادگی از طریق سوالات زیر مورد تحقیق قرار گرفت: آیا از سیستم خانوادگی خود راضی هستید؟ آیا در زندگی شما کسی وجود دارد که مشکلاتتان را با او در میان بگذارید؟ جهت تحلیل داده‌های گردآوری شده، از روش‌های آماری توصیفی و آزمون مجدد رخی دو استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار اس.پی.اس.اس صورت گرفت.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر مشخصات فردی آزمودنی‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل نشان می‌دهد که بیشترین رده سنی در بین اقدام‌کنندگان به خودکشی، مربوط به افراد ۲۴-۱۵ ساله بوده، بطوریکه از ۲۱۸ فرد اقدام کننده به خودکشی ۶۵/۶۰ درصد(۱۴۳ نفر) در فاصله سنی ۱۵-۲۴ سال قرار داشته‌ند و کمترین تعداد یعنی ۲/۲۹ درصد در رده سنی ۵۵-۶۴ سال بودند.

روش بررسی

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی - مقطوعی است. جامعه آماری در برگیرنده

بنزودیازپین، ۶ نفر بوسیله ارگانوفسفره، ۸ نفر بوسیله داروهای دسته NSAID و ۳ نفر بوسیله داروهای روانگردان اقدام به خودکشی کرده‌اند. از ۲۶ نفر مبتلایان به اختلال شخصیت ضد اجتماعی، ۱۰ نفر بوسیله بنزودیازپین، از ۴۰ مورد مبتلا به اختلال شخصیت پارانوئید، بیشتر افراد بوسیله ارگانوفسفره و از ۴۲ نفر دارای شخصیت مرزی، بیشتر افراد (۱۲ نفر) بوسیله خودسوزی اقدام به خودکشی کرده‌اند.

جدول شماره (۴) در مورد فراوانی علت خودکشی در بین اقدام‌کنندگان به خودکشی، نشان می‌دهد که شایع‌ترین علت، اختلاف با همسر بوده و ۳۳/۹۴ درصد علت خودکشی را تشکیل می‌دهد. در این رده‌بندی اختلافات خانوادگی با میزان ۱۷/۴۳ درصد قرار دارد و تنها ۱/۳۸ درصد افراد بعلت اعتیاد اقدام به خودکشی کرده‌اند. بقیه موارد در جدول مذکور ارائه گردیده است.

جدول ۱- فراوانی وقوع خودکشی در طبقات مختلف اقتصادی - اجتماعی			
طبقه اجتماعی اقتصادی	فراءانی	درصد	
پایین	۸۳	۳۸/۷	
متوسط	۱۲۵	۵۷/۳۴	
بالا	۱۰	۴/۵۸	
کل	۲۱۸	۱۰۰	
$X^2 = ۹۲/۲۰۱$		df = ۲	Sig. $.05 < .000$

جدول ۲- فراوانی اختلالات روانپزشکی در اقدام کنندگان به خودکشی			
اختلالات روانپزشکی	فراءانی	درصد	
افسردگی	۵۰	۲۲/۹	
اسکیزوفرنی و سایر اختلالات سایکوتیک	۳۴	۱۵/۶	
اختلال کنتل تکانه	۲۶	۱۱/۹	
اختلالات سوماتوفرم	۲۴	۱۱	
کل	۱۳۴	۱۰۰	
$X^2 = ۱۲/۵۰۷$		df = ۳	Sig. $.05 < .006$

جدول ۳- فراوانی اختلالات شخصیتی در روش‌های به کار رفته برای خودکشی								
دارآویختگی		اتصال به جریان برق		خودسوزی		دارو		شیوه اقدام به خودکشی
اختلالات شخصیتی		روانگردان	NSAID	ارگانوفسفره	بنزودیازپین			
وابسته	-	-	۱	۳	۸	۶	۲	
ضد اجتماعی	-	-	-	۴	۶	۶	۱۰	
پارانوئید	-	-	۱	۲	۱۰	۱۷	۱۰	
مرزی	۲	۲	۱۰	۸	۸	۱۲	-	
کل	۲	۲	۱۲	۳۲	۱۷	۴۱	۲۲	
$X^2 = ۴۶/۳۵۸$		df = ۱۸		Sig. $.05 < .01$			Phi = .602	

زنان بیشتر از مردان اقدام به خودکشی کرده بودند، بطوریکه از ۲۱۸ مورد اقدام کنندگان به خودکشی، ۶۱ درصد (۱۳۳ نفر) زن و ۳۹ درصد (۸۵ نفر) مرد بوده‌اند. از نظر تحصیلی، ۱۶/۵۲ درصد بیسوساد، ۳۵/۷۸ درصد در حد دیپلم و ۳/۶۷ درصد آزمودنیها در حد بالاتر از دیپلم بودند.

مطابق جدول شماره (۱) در مورد فراوانی وقوع خودکشی در طبقات مختلف اجتماعی - اقتصادی، با توجه به نتیجه آزمون مجذور خی ($\chi^2 = ۹۲/۲$) می‌توان نتیجه گرفت که بین سطح اقتصادی - اجتماعی و اقدام به خودکشی رابطه معنی داری وجود دارد ($P < .05$).

جدول شماره (۲) در مورد فراوانی اختلالات روانپزشکی در بین اقدام‌کنندگان به خودکشی، نشان می‌دهد که از بین افراد مورد مطالعه ۲۲/۹ درصد عالم افسرده‌گی، ۱۵/۶ درصد اسکیزوفرنی و سایر اختلالات روانپریشی، ۱۱/۹ درصد اختلال کنتل تکانه و ۱۱ درصد اختلالات سوماتوفرم داشته‌اند و با توجه به آزمون مجذور خی دو ($\chi^2 = ۱۲/۵$) ارتباط معنی داری بین اختلالات روانپزشکی و اقدام به خودکشی وجود داشته است ($P < .05$).

در مورد فراوانی وقوع خودکشی در موارد وجود یا عدم وجود حمایت اجتماعی، از بین ۲۱۸ نفر آزمودنی، ۷۴/۷۷ درصد حمایت اجتماعی مؤثری نداشته‌اند و ۲۵/۲۳ درصد حمایت اجتماعی را ذکر می‌کردن و با توجه به آزمون مجذور خی دو ($\chi^2 = ۵۳/۵$) رابطه معنی داری بین عدم حمایت اجتماعی و اقدام به خودکشی وجود داشته است ($P < .05$).

در مورد فراوانی شیوه‌های مختلف اقدام به خودکشی، ۹۰/۸۳ درصد افراد بوسیله سموم و داروها، ۶/۴۲ درصد بوسیله خودسوزی، ۰/۹۲ درصد بوسیله اتصال به جریان برق و ۱/۸۴ درصد بوسیله دارآویختگی و خودزنی اقدام به خودکشی کرده‌اند.

جدول شماره (۳) در مورد فراوانی اختلالات شخصیتی در روش‌های مختلف بکار رفته برای خودکشی نشان می‌دهد که از ۲۰ آزمودنی که اختلال شخصیت وابسته داشته‌اند، ۲ نفر بوسیله داروهای

در این مطالعه ۶۱/۴۷ درصد اقدام کنندگان به خودکشی دچار اختلالات روانپزشکی بوده‌اند (P<0.05) و شایع‌ترین اختلال روانپزشکی در بین افراد اقدام کننده به خودکشی افسرده‌گی بوده است که در ۲۲/۹ درصد آزمودنیها وجود داشته است. در رده‌های بعدی اسیکزوفرنی و سایر اختلالات روانپریش (۱۵/۶ درصد)، اختلال کنترل تکانه (۱۱/۹ درصد) و اختلالات سوماتوفرم (۱۱ درصد) قرار داشته‌اند.

در مطالعه انجام شده توسط مالک و همکارانش در سال ۱۳۷۶، در ۱۷ درصد موارد افسرده‌گی مژوز و در ۶ درصد موارد روانپریشی (سایکوزیس) از نظر بالینی تشخیص داده شده بود (۷). در مطالعه انجام شده توسط پورمند و همکارانش در سال ۱۳۷۵ نیز ۵۲ درصد از آزمودنیها اختلالات خلقی داشته‌اند (۶). در مطالعه انجام شده توسط اکاندو و همکاران نیز شایع‌ترین عامل خودکشی افسرده‌گی ذکر شده است که این نتایج با نتایج تحقیقات قبلی هماهنگ است (۸-۱۱).

این مسئله نشان‌دهنده این موضوع است که شایع‌ترین اختلال روانپزشکی در بین افرادی که اقدام به خودکشی می‌کنند، افسرده‌گی می‌باشد. در این مطالعه بیشترین علت اقدام به خودکشی درگیری و اختلاف با همسر (۳۳/۹۴ درصد)، اختلافات خانوادگی (۱۷/۴۳ درصد) و احساس یأس و تنهایی (۱۴/۶۸) بوده است. در مطالعه انجام شده توسط مالک و همکارانش در سال ۱۳۷۶، شایع‌ترین علت اقدام به خودکشی (۵۴ درصد) اختلافات خانوادگی بوده است (۷). در مطالعه انجام شده توسط حیدری پهلویان و همکارانش در سال ۱۳۷۶، مهمترین دلایل اقدام به خودکشی اختلافات خانوادگی، درگیری با همسر، ناراحتی روانی و بیکاری بوده است (۱۲).

در مطالعه انجام شده توسط گروهی و همکاران نیز شایع‌ترین عامل برای خودکشی اختلاف با همسر و تعارضات خانوادگی ذکر شده است (۱۳). درگیری و اختلاف با همسر و اختلاف خانوادگی در بین اقدام کنندگان به عنوان استرسورهای مهم قلمداد شده و بیشترین فراوانی را به ترتیب به خود اختصاص داده‌اند و مؤید این موضوع است که هر چقدر نابسامانی بیشتر باشد، احتمال خودکشی بالاتر است و تأیید کننده دیدگاه آنومیک است (۱۳).

در مطالعه انجام شده توسط طوبائی و همکارانش در سال ۱۳۷۶، شایع‌ترین علل خودکشی در بین مردان اختلافات خانوادگی (۴۴/۱ درصد)، مشکلات عاطفی (۲۹/۴ درصد)، دلایل اقتصادي - اجتماعی (۱۷/۷ درصد) و اختلالات روانپزشکی (۸/۸ درصد) بوده است و در بین زنان اختلافات خانوادگی (۶۸/۳ درصد)، مسائل عاطفی (۱۵/۸ درصد) و اختلالات روانپزشکی (۹/۲ درصد) بوده است (۱۴).

درصد	فراوانی	علل خودکشی
۱۷/۴۳	۳۸	اختلاف خانوادگی
۳۳/۹۴	۷۴	اختلاف با همسر
۷/۴۳	۱۴	مشاجره
۱۴/۶۸	۳۲	احساس یأس و تنهایی
۹/۶۴	۲۱	فقر
۵/۹۶	۱۳	مسائل عاطفی
۲/۷۵	۶	بیکاری
۳/۶۷	۸	نگرانی از آینده
۱/۸۳	۴	مشکلات عاطفی
۱/۳۸	۳	اعیاد
۲/۲۹	۵	افسرده‌گی شدید
۱۰۰	۲۱۸	کل

به طور کلی هریک از پروتکل‌های آزمون MMPI تجزیه و تحلیل گردید و علاوه بر تفسیر هر یک از این نتایج بصورت انفرادی که از طریق آن انواع بیماریها و اختلالات شخصیتی استخراج شد، سعی گردید تا یک نیمرخ روان‌شناسخی نیز جهت استفاده عام بدست آید که گویای بر جستگی مقیاس‌های D و P و بویژه Pa و تظاهرات شبه اختلال مزدی است.

بحث

در مطالعه حاضر زنان بیشتر از مردان اقدام به خودکشی کرده بودند. (۶۱ درصد در مقابل ۳۹ درصد) در صورتی که در مطالعه انجام شده در شهرکرمان میزان زنان اقدام کننده به خودکشی ۴۶ درصد گزارش شده است (۵).

نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که بیشتر افراد اقدام کننده به خودکشی (۵۷/۳۴ درصد) در طبقه اجتماعی - اقتصادي متوجه قرار داشتند و با توجه به نتیجه آزمون مجذور خی رابطه معنی‌داری بین اقدام به خودکشی و طبقه اجتماعی و اقتصادي وجود دارد (P<0.05). در مطالعه‌ای که پورمند و همکارانش در سال ۱۳۷۵ انجام دادند، بیشتر افراد اقدام کننده به خودکشی در طبقه اجتماعی - اقتصادي پایین قرار داشته‌اند (۶). بالا بودن فراوانی خودکشی در طبقه اجتماعی - اقتصادي در پژوهش انجام شده، ممکن است ناشی از مشکل در تعیین دقیق عملیاتی سطح اجتماعی - اقتصادي باشد که ناشی از عدم تعریف مشخص طبقه اجتماعی - اقتصادي در جامعه ما می‌باشد.

صرف ارگانوفسفره وجود دارد. فراوانی مصرف انواع داروها بر اساس سطح تحصیلات آزمودنی‌ها نیز بررسی شده و مشخص گردیده است که افراد بیسواند و افراد با تحصیلات در حد ابتدائی، بیشتر از ترکیبات ارگانوفسفره استفاده کرده‌اند و با افزایش تحصیلات مصرف NSAID و داروهای دسته بنزودیازپین افزایش یافته است.

با استفاده از آزمون MMPI می‌توان احتمال خودکشی را پیش‌بینی کرد. طوریکه بالا بودن مقیاس‌های *gd* و *Pt* احتمال خودکشی رامطرح می‌کند و بالا بودن مقیاس‌های *Sc* و *Pa* احتمال قطعی خودکشی را مطرح خواهدکرد. در مطالعه حاضر نیز نیمرخ روانشناختی ارائه شده توسط آزمون MMPI نشان می‌دهد که این افراد از نظر تفکر دارای سوء ظن و بدینی، سوء‌تعییر محرك‌ها، اشتغال فکری زیاد و میل به گوشگیری هستند و از ویژگیهای نامیدی برخوردار می‌باشند و این منطبق با برآورده شدن مقایسه‌ای *pa*, *sc*, *pt*, *d* می‌باشد.

نتیجه‌گیری

این بررسی نشان دهنده فراوانی و ارتباط عوامل خطر مختلفی است که به نحوی در اقدام به خودکشی نقش دارند و شامل شرایط اجتماعی - اقتصادی متوسط، تحصیلات پایین، اوخر نوجوانی و ابتدای جوانی، زن بودن، متاهل بودن، اختلافات خانوادگی بویژه بین زوجین تازه ازدواج کرده و اختلالات روانپزشکی و شخصیتی و دستیابی آسان به داروها و سومون می‌باشد و با توجه به نیمرخ روانشناختی، این افراد از نظر تفکر دارای سوء ظن و بدینی، سوء‌تعییر محركها، اشتغال فکری زیاد و میل به گوشگیری هستند.

به طور کلی مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که شایعترین عامل اقدام به خودکشی اختلافات خانوادگی می‌باشد. در پژوهش انجام شده، ۷۴/۷۷ درصد افراد اقدام کننده به خودکشی هیچ حمایت خانوادگی یا اجتماعی نداشته‌اند و با توجه به آزمون مجنوز خی رابطه معنی‌داری بین عدم وجود حمایت اجتماعی و اقدام به خودکشی وجود دارد. از نظر شیوه‌های به کار رفته، ۹۰/۸۳ درصد آزمودنی‌ها در این پژوهش از مصرف مقادیر زیاد دارو یا سومون برای اقدام به خودکشی استفاده کرده‌اند. در مطالعه پورمند و همکارانش در سال ۱۳۷۵ نیز شایعترین روش به کار رفته (۴۰ درصد) استفاده از نوعی دارو بوده است (۶). این یافته‌ها با نتایج حاصل از تحقیق دوسری و همکاران نیز مطابقت دارد (۱۵).

در این پژوهش همچنین فراوانی اختلالات شخصیتی در بین آزمودنی‌ها بررسی شده و بیشترین فراوانی مربوط به اختلال شخصیت مرزی با میزان ۱۹/۲۷ درصد بوده است. اختلال شخصیت پارانوئید ۱۸/۳۵ درصد و اختلال شخصیت ضد اجتماعی ۱۱/۹۳ درصد را در میان آزمودنی‌ها به خود اختصاص داده‌اند. بیشتر افراد با اختلال شخصیت مرزی روش خودسوزی را برای اقدام به خودکشی انتخاب کرده‌اند. بطوریکه از ۴۲ نفر آنها ۱۰ نفر خودسوزی کرده‌اند. مبتلایان به اختلال شخصیت پارانوئید بیشتر از دارو و سومون برای اقدام به خودکشی استفاده کرده‌اند و بیشترین ترکیبی که در بین اختلال شخصیتی پارانوئید استفاده شده است، ارگانوفسفره بوده است. در واقع بیشترین مصرف ترکیبات ارگانوفسفره در افراد با اختلال شخصیتی پارانوئید بوده است و با توجه به میزان همبستگی رابطه معنی‌داری بین اختلال شخصیتی پارانوئید و اقدام به خودکشی از طریق

منابع:

- 1- Sadock B, sadock V. Kaplan and sadock s. Synopsis of psychiatry, 2th vo, 9th ed. Lt Williams and wilkins, waschington DC, 911-9Covey. General Psych
- 2- Petronis KR, Samuels JF, Moscicki EK, et al. An epidemiologic investigation of potential risk factors for suicide attempts. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology 1990; 25:193-199
- 3- Suominen K, Henriksson M, Suokas J, et al. Mental disorders and comorbidity in attempted suicide. Acta Psychiatrica Scandinavica 1996; 94: 234-240
- 4- Neeleman J, Power MJ. Social support and depression in three groups of psychiatric patients and a group of medical controls. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology 1994; 29: 46-51
- 5- غفاری، ا. پویا، ف. خودکشی ناموفق در بین بیماران روانپزشکی در کرمان. سال پنجم، ۱۳۷۸.
- 6- پورمند، د. داوودیان، ل. اقدام به خودکشی دانشگاه کرمان
- 7- شماره ۱-۲ مجله علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران
- 8- مالک، ف. پورافکاری، ن. دستگیری، س. بررسی ۱۰۰ مورد خودکشی به طریق مسمومیت دارویی در تبریز، سال سوی و بیکم، ۱۳۷۶. شماره ۳۳ مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ۱۰۳-۱۱۴.
- 9- Tsoi WF, Kua EH. Suicide following parasuicide in Singapore. British Journal of Psychiatry 1987; 151:543-545
- 10- Wai BHK, Heok KE. Parasuicide: a Singapore perspective. Ethnicity and Health 1998; 3: 255-263
- 11- Pfeffer CR, Klerman GL, Hurt SW, et al. Suicidal children grow up: rates and psychosocial risk factors for suicide attempts during follow-up. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry 1993; 32: 106-113
- 12- حیدری پهلویان، ا. وضعیت روانی - اجتماعی اقدام کنندگان به خودکشی در شهرستان همدان، سال سوم، ۱۳۷۸. شماره ۲-۱. فصلنامه‌دانشیه و رفتار. ۱۹-۳۱
- 13- Groohi B, MacKay A, Barrero SP, Alaghebandan R. Journal of Crisis Intervention & Suicide 2006; 27(1): 16-21
- 14- طوبانی، ش. یوسفیان، ر. علل خودکشی در بین افراد ۱۵-۳۰ ساله شیراز، سال بیست و چهارم، شماره ۱-۲، مجله علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ۱۴-۱۹ و ۱۳۷۶
- 15- Deveci a, Taskin EO, Erbay Dundar P, Demet MM, Kaya E, Ozmen E, Dinc G. Prevalence of suicide ideation and attempts in Manisa city centre. Turk Psikiyatri Derg 2005; 16(3): 170-8